

RODZIC CHRZESTNY I ŚWIADK CHRTU W ŚWIETLE PRAWODAWSTWA KOŚCIELNEGO

Słowa kluczowe: Kościół, prawo kanoniczne, rodzic chrzestny, świadek chrztu, chrzest

Key words: Church, canon law, god-parent, baptism witness, baptism

Schlüsselworte: Kirche, Kirchenrecht, Taufpate/-patin, Zeuge der Taufe, Taufe

WPROWADZENIE

Chrzest jest sakramentem, przez który ludzie zostają włączeni do Kościoła, stają się mieszkaniem Boga, królewskim kapłaństwem, narodem świętym. Jest także sakramentalnym węzłem jedności, łączącym wszystkich ludziznaczonych tym sakramentem¹. Z tego też powodu w obrzędach sprawowanego chrztu świętego ma brać udział cała wspólnota wiernych. Szczególne miejsce zajmują w tym obrzędzie rodzice dziecka, rodzice chrzestni i świadkowie chrztu. W niniejszym opracowaniu zostanie przedstawione nauczanie Kościoła dotyczące powołania, kwalifikacji, zadań i obowiązków tak rodziców chrzestnych jak i świadka chrztu należącego do niekatolickiej wspólnoty eklezjalnej, jak również świadka chrztu, którego głównym zadaniem będzie zaświadczyć o fakcie przyjętego chrztu.

POWOŁANIE RODZICA CHRZESTNEGO I ŚWIADKA CHRZTU

W pierwszych wiekach Kościoła znana była instytucja ojcostwa chrzestnego, choć w praktyce takiego sformułowania nie używano. Święty Justyn

* Ks. Maciej Nowak, Cygany; doktorant na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa.

¹ Por. *Wtajemniczenie chrześcijańskie*, w: *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, wyd. III, Katowice 1994, n. 4, s. 10–11.

(100/110–163/167) o tym zaświadcza w swojej *1 Apologii*², w której pisze o przygotowaniu katechumenów do chrztu. To zadanie spoczywało na całej wspólnocie wierzących, jak również towarzyszenie im podczas przyjmowania tego sakramentu. Cała wspólnota miejscowych chrześcijan, albo wybrana grupa reprezentantów tej wspólnoty, spełniała rolę świadka chrztu. Funkcja ta przy chrzcie najpierw była funkcją eklezjalną całej wspólnoty chrześcijan, a wraz z upływem czasu stała się funkcją indywidualną określonego chrześcijanina³.

Święty Hipolit Rzymski (†235) w *Tradycji Apostolskiej* podaje, że poganin, który pragnie przyjąć wiarę, jest przyprowadzany do gminy przez chrześcijanina, który go zna i przedstawia go nauczycielowi katechumenów oraz zaświadcza, że ten człowiek jest zdatny do słuchania Ewangelii⁴. Z dzieła tego trudno wywnioskować, czy poręczyciel katechumena bierze udział w chrzcie tego, za którego ręczył, ale można tak przypuszczać, gdyż Hipolit Rzymski zakłada obecność świadków przy chrzcie dzieci⁵. To naturalni rodzice dziecka, bądź jego krewni wyrzekali się w imieniu dziecka złego ducha i składali wyznanie wiary. Wymienione wyżej osoby spełniały rolę świadków chrztu⁶.

W obrzędzie udzielanego chrztu nie chodziło o poręczenie, że dziecko jest godne tego sakramentu, ale zagwarantowanie, że zostanie wychowane w duchu katolickim. Ten obowiązek spoczywał w pierwszym rzędzie na rodzicach dziecka, a później także na świadku chrztu. Osoba, bądź osoby pełniące zadanie świadka, były reprezentantami Kościoła i na tej podstawie miały specjalny tytuł do tego, aby wywierać wpływ

² Justinus Martyr, *Apologia Prima pro Christianis*, PG 6, 419; Justyn Męczennik, *1 Apologia* 61,2: „Wtedy uczymy ich modlić się, pościć i prosić Boga o przebaczenie popełnionych grzechów, my zaś sami razem z nimi również modlimy się i pościmy. 61,3. Potem prowadzimy ich tam, gdzie jest woda i w taki sam sposób, w jaki my sami zostaliśmy odrodzeni, oni również dostępują odrodzenia. W imię bowiem Boga, Ojca i Pana wszechzeczy, i naszego Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, oraz Ducha Świętego dostępują oni wtedy obmycia w wodzie”, w: L. Misiarczyk (tłum.), Justyn Męczennik, *1 i 2 Apologia • Dialog z Żydem Tryfonem*, Warszawa 2012, s. 82, w: J. Naumowicz (red.), *Pierwsi apologetyci greccy*, Kraków 2004, s. 251, w: J. Słomka (red.), *Chrzest i pokuta w Kościele starożytnym, antologia tekstów I–III w.*, Kraków 2004, s. 37. Por. W. Schenk, *Liturgia sakramentów świętych*, cz. I, *Initiatio Christiana, chrzest, bierzmowanie, eucharystia*, Lublin 1962, s. 20–21.

³ Por. M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych*, t. I: *Normy ogólne i sakrament chrztu*, Warszawa 1983, s. 277.

⁴ Hipolit Rzymski, *Tradycja Apostolska*: „Kiedy zostaną wyznaczeni mający zamiar przyjąć chrzest, należy sprawdzić ich życie: czy żyli godnie, dopóki byli katechumenami, czy poważali wdowy, nawiedzali chorych, czynili dobre uczynki. Kiedy ci, którzy ich przyprowadzili, zaświadczą o każdym: «On postępował właśnie tak», to niech słuchają Ewangelii”, w: H. Paprocki, *Hipolita Rzymskiego Tradycja Apostolska*, wstęp, przekład, komentarz, *STV* 14 (1976) nr 1, s. 158, w: J. Słomka (red.), *Chrzest i pokuta w Kościele starożytnym...*, dz. cyt., s. 42.

⁵ Hipolit Rzymski, *Tradycja Apostolska*: „Założcie szaty i w pierwszej kolejności chrzczycie dzieci. Wszyscy ci, którzy mogą mówić o sobie, niech mówią. Za tych natomiast, którzy o sobie mówić nie mogą, niech mówią ich rodzice lub ktoś z rodziny”, w: H. Paprocki, *Hipolita Rzymskiego Tradycja Apostolska...*, dz. cyt., s. 159, w: J. Słomka (red.), *Chrzest i pokuta w Kościele starożytnym...*, dz. cyt., s. 43.

⁶ Por. M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 278–279; W. Schenk, *Liturgia sakramentów świętych...*, dz. cyt., s. 26–28.

na chrześcijańskie wychowanie dziecka podawanego do chrztu. Święty Augustyn (354–430) uczył, że cały Kościół chrzci, bo cały jak matka rodzi każde dziecko⁷.

Ojcostwo chrzestne dzieci, które początkowo polegało na zastępstwie w przypadku sierot, później przejęło funkcję, która pierwotnie należała do rodziców naturalnych. Taki wniosek można wysnuć z lektury dziennika Egerii z jej podróży do Ziemi Świętej, która zamieściła tam uwagę, że mężczyźni do chrztu przedstawiają ich ojcowie, a kobiety ich matki. Oni składali przed biskupem świadectwo na temat życia, jakie wiedli katechumeni. Podróżni, którzy nie mogli być przedstawieni do chrztu przez swoich bliskich lub sąsiadów, napotykali na trudności z dopuszczeniem do tego sakramentu⁸.

Pseudo Dionizy Areopagita w swoich rozważaniach dotyczących chrztu w końcu V wieku radził, aby każdy, kto chce przyjąć chrzest, winien mieć swojego przewodnika w świętych obrzędach, już ochrzczonego, który przyprowadzi go do biskupa⁹. Poganin, pouczony uprzednio przez swojego przewodnika na postawione przez biskupa pytanie, czego oczekuje od Kościoła, odpowiadał, że poszukuje wiary. Po udzieleniu takiej odpowiedzi z polecenia biskupa zostają poganin jak i jego przewodnik zapisani do specjalnej księgi¹⁰. Przewodnik, według Pseudo Dionizego Areopagity, nie bierze udziału w polaniu wodą podczas chrztu, ale zaraz po tej czynności prowadzi się ochrzczonego do niego, który jest określany mianem patrona i sprawcą przyjęcia katechumena do katechumenatu¹¹.

Na przełomie V i VI wieku funkcję świadków przy chrzcie niemowląt spełniali niekiedy ich rodzice. O tym fakcie można znaleźć wzmiankę w liście pochodzącym z tego okresu, którego autorem jest diakon Jan. Jest w nim mowa o tym, że dzieci podawane są do chrztu przez swoich rodziców, albo przez innych¹².

Osoby, które wcześniej określano mianem świadkowie, poręczyciele lub patroni, bądź w inny jeszcze sposób, od VII, a może nawet w drugiej połowie VI wieku zaczęto nazywać „patrini et matrinae” – ojcowie i matki chrzestne. Określenia te przyjęły się powszechnie, ale dopiero po upływie dłuższego czasu¹³.

⁷ Por. Augustinus, *Epistola XCVIII: PL* 33, 362; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 279.

⁸ Egeria, *Pielgrzymka do miejsc świętych*, 45,2–4: „2. Przyprowadza się zgłoszonych (do chrztu), jednego po drugim. Jeśli są to mężczyźni – przychodzą ze swymi ojcami, jeśli kobiety – z matkami. 3. Biskup wypytuje szczegółowo krewnych tych, którzy przybyli, mówiąc: «Czy dobrze żyje, czy jest posłuszny rodzicom, czy nie oddaje się pijaństwu lub próżności?». Pyta też o poszczególne cięższe grzechy ludzkie. 4. Jeśli okaże się, że jest nienaganny w sprawach, o które go wypytywano wobec świadków, zapisuje on swoje imię własną ręką [...]. Jeśli zaś ktoś jest cudzoziemcem i nie ma świadków, którzy by go znali, nie tak łatwo może być dopuszczony do chrztu”, w: P. Iwaszkiewicz (red.), *Do Ziemi Świętej, najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej IV–VIII w.*, Kraków 2010, s. 194. Por. D. Sawicki, *Sakrament chrztu w Kościele prawosławnym*, w: *Chrzest na nowo odczytany*, J. Decyk (red.), Warszawa 2001, s. 53; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 279–280.

⁹ Por. S. Dionysius Areopagita, *De ecclesiastica hierarchia*, cap. II, § 2: *PG* 3, 394.

¹⁰ Tamże, cap. II, § 4–5: *PG* 3, 394–395.

¹¹ Tamże, cap. II, § 7: *PG* 3, 395.

¹² Por. Joannes Diaconus, *Epistola ad Senarium*, VII: *PL* 59, 403; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 280.

¹³ Por. M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 281.

Święty Tomasz z Akwinu (1225–1274) wypowiedając się na temat chrzestnego, przyrównał duchowe odrodzenie, które dokonuje się w sakramencie chrztu do zrodzenia cielesnego. Dziecko zrodzone cielesnie potrzebuje i karmicielki, i wychowawcy, tak też po odrodzeniu duchowym, ochrzczony potrzebuje osoby, która będzie pełniła rolę karmicielki i wychowawcy, ucząc wiary i życia chrześcijańskiego. Tym kimś jest ten, kto podaje do chrztu, a potem kieruje ochrzczonym i otacza go opieką¹⁴.

W czasie Soboru Trydenckiego (1545–1563), kwestia obecności chrzestnego przy chrzcie nie budziła żadnych wątpliwości, natomiast sobór zalecał proboszczom, aby przed udzieleniem chrztu sprawdzili, kto będzie chrzestnym dziecka. Funkcję tę musiała spełniać właściwa osoba¹⁵.

Rytuał Pawła V z roku 1614 roku nakazywał, aby proboszcz nie dopuszczał do funkcji chrzestnego osób niegodnych i niezdatnych, ani większej liczby osób niż jest to wskazane¹⁶.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku czynił rozróżnienie na chrzest uroczysty (*solemnis*) i prywatny (*privatus, non solemnis*). Starodawny zwyczaj kościelny nakazywał obecność przy chrzcie uroczystym chrzestnego ojca lub chrzestnej matki. Przy chrzcie prywatnym należałoby zachować także i tę normę. Powinien być jeden tylko rodzic chrzestny, może być innej płci niż chrześniak, ewentualnie może być dwoje, ojciec chrzestny i matka chrzestna¹⁷.

Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez Jana Pawła II, oprócz kanonów mówiących na temat tego szczególnego świadka chrztu, jakim bez wątpienia są rodzice chrzestni, podaje normę, która stanowi, że świadkiem chrztu może być także osoba ochrzczona i należąca do niekatolickiej wspólnoty kościelnej¹⁸. Taka

¹⁴ Por. Thomae Aquinatis, *Summa Theologica*, pars III, q. 67, a. 7, Parisiis 1932, p. 886.

¹⁵ Sobór Trydencki, *Kanony o reformie małżeństwa, sesja 24, c. 2*: „Zanim proboszcz przystąpi do udzielenia sakramentu chrztu, dowie się pilnie od tych, których to dotyczy, jaką osobę albo jakie osoby wybrali, aby przyjęły chrzczoną osobę z świętego źródła i dopuści do tego tylko tę osobę albo te osoby, ich imiona zapisze w księdze, a także pouczy ich, że gdy zawarli z kimś związek duchowego pokrewieństwa, to nie mogą się wymawiać żadną niewiedzą”, w: A. Baron, H. Pietras (oprac.), *Dokumenty Soborów Powszechnych*, t. IV (1511–1870), *Lateran V, Trydent, Watykan I*, Kraków 2005, s. 725.

¹⁶ Por. *Rytuale Romanum Pauli V, De Patrinis*, p. 18.

¹⁷ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Pape XV auctoritate promulgatus*. Typis Polyglottis Vaticanis 1943 (dalej: *CIC 1917*), can. 762 § 1: „Ex vetustissimo Ecclesiae more nemo solemniter baptizetur, nisi suum habeat, quatenus fieri possit, patrinum; § 2: „Etiam in baptismo privato patrinus, si facile haberi queat, adhibeatur”; can. 764: „Patrinus unus tantum, licet diversi sexus a baptizando, vel ad summum unus et una adhibeantur”.

¹⁸ *KPK 1983*, kan. 872: „Przyjmujący chrzest powinien mieć, jeśli to możliwe, chrzestnego”; kan. 873: „Należy wybrać jednego tylko chrzestnego lub chrzestną albo dwoje chrzestnych”; kan. 874 § 2: „Ochrzczony, należący do niekatolickiej wspólnoty kościelnej, może być dopuszczony tylko razem z chrzestnym katolikiem i tylko w charakterze świadka chrztu”. Por. W. Góralski, R. Mazurowski, *Sakramenty pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego w życiu wiernych świeckich w świetle uchwał synodów diecezjalnych w Polsce w latach 1983–1999*, PK 43(2000) nr 1–2, s. 18; B. Glinkowski, *Uczestnictwo apostaty przy udzielaniu sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego*, PiK, t. 1, 2006, s. 67.

norma umieszczona w *Kodeksie*, to owoc nauki Soboru Watykańskiego II¹⁹ i innych dokumentów, które ukazały się po zakończeniu tego Soboru²⁰.

W obrzędzie chrztu świętego, obok przyjmującego chrzest, rodziców dziecka czy szafarza powinien brać udział chrzestny. W *Instrukcji duszpasterskiej Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* z 1975 roku znajduje się zalecenie, aby w Polsce osoby wybierane na chrzestnych spełniały odpowiednie kwalifikacje. Gdy chodzi o wiernego Kościoła prawosławnego wspomniana *Instrukcja* podaje, że może on być powołany na rodzica chrzestnego, jeżeli są spełnione pewne warunki²¹. Natomiast chrześcijanie innych wspólnot odłączonych mogą być dopuszczeni do udziału w liturgii jako świadkowie chrztu i wymagania stawiane przed nimi są takie, jak przy dopuszczeniu chrzestnych z Kościoła prawosławnego²². *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1983 roku odebrał możliwość pełnienia zadania rodzica chrzestnego wiernym Kościoła prawosławnego, na co zezwalała wspomniana *Instrukcja*. Według *Kodeksu* mogą, podobnie jak wierni niekatolickich wspólnot chrześcijańskich, pełnić jedynie funkcję świadka chrztu²³.

Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany 18 października 1990 roku w kwestii bycia chrzestnym podaje, że osoba taka ma być katolikiem, jednak można do tej funkcji dopuścić wiernego niekatolickich Kościołów wschodnich pod

¹⁹ Zob. Sobór Watykański II, *Konstytucja o liturgii świętej Sacrosanctum Concilium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2008, s. 48–107; Sobór Watykański II, *Dekret o ekumenizmie Unitatis redintegratio*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2008, s. 302–333.

²⁰ Zob. Secretarius ad Christianorum Unitatem Fovendam, *Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re oecumenica promulgata sunt exsequenda, pars prima*, AAS 59(1967) 574–592; Secretarius ad Christianorum Unitatem Fovendam, *Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re oecumenica promulgata sunt exsequenda, pars secunda*, AAS 62(1970) 705–724; Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* (1975), w: Cz. Krakowiak, L. Adamowicz (oprac.), *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966–1993*, Lublin 1994, s. 13–21; Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja dla duchowieństwa w związku z wprowadzeniem obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* (9 V 1989), w: Cz. Krakowiak, L. Adamowicz (oprac.), *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne...*, dz. cyt., s. 23–28; *Wtajemniczenie chrześcijańskie*, w: *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, wyd. III, Katowice 1994, s. 9–18.

²¹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* (1975)..., dz. cyt., s. 18.

²² Tamże, s. 19.

²³ Por. *KPK 1983*, kan. 874 § 2; Z. Janczewski, *Prawodawstwo Konferencji Episkopatu Polski i Prymasów w zakresie sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego*, *PK 40* (1997) nr 3–4, s. 132–133.

warunkiem, że drugi chrzestny będzie katolikiem²⁴. Warto zauważyć, że omawiany *Kodeks* w normie mówiącej o tym, kto może być chrzestnym podaje, że dla słusznej przyczyny można dopuścić chrześcijanina jakiegokolwiek Kościoła wschodniego akatolickiego do pełnienia funkcji chrzestnego razem z chrzestnym katolikiem²⁵. Nic nie mówi natomiast o innych niekatolikach ochrzczonych, którzy by mogli wystąpić jako świadkowie chrztu, jak to ma miejsce w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1983 roku²⁶.

W *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu*, została umieszczona norma, w której zawarte są wskazania odnośnie osób pełniących zadanie rodzica chrzestnego lub świadka przy chrzcie, a które przynależą do wspólnot akatolickich. Rodzicem chrzestnym może być ze względu na słuszne powody wierny wschodniego Kościoła prawosławnego obok chrzestnego katolika, natomiast świadkiem chrztu może być osoba ochrzczona, która przynależy do innej Wspólnoty eklezjalnej, także razem z chrzestnym katolikiem²⁷.

KWALIFIKACJE RODZICA CHRZESTNEGO I ŚWIADKA CHRZTU

Szczególnym rodzajem świadka chrztu, od początku istnienia Kościoła, byli rodzice chrzestni. Później wraz z rozwojem dialogu ekumenicznego zrodziła się instytucja świadka chrztu, czyli osoby ochrzczonej należącej do niekatolickiej wspólnoty kościelnej. Wreszcie świadkiem może być osoba, która spełniając odpowiednie kwalifikacje mogła zaświadczyć o przyjętym chrzcie.

W pierwszych wiekach Kościoła od osób, które miały pełnić zadanie rodziców chrzestnych wymagano prowadzenia chrześcijańskiego życia, mieli być ochrzczeni i musieli prowadzić uczciwe życie²⁸. Synod w Moguncji w 813 roku wydał postanowienie, by do funkcji chrzestnego nie dopuszczać tego, kto sam nie jest jeszcze ochrzczony. Można to rozumieć w ten sposób, że w tamtych czasach zachodziła

²⁴ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, Libreria Editrice Vaticana 1995. Tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, promulgowany przez Papieża Jana Pawła II*, Lublin 2002 (dalej: *KKKW*), kan. 685 § 3: „Dla słusznej przyczyny można dopuścić chrześcijanina jakiegokolwiek Kościoła wschodniego akatolickiego do pełnienia funkcji chrzestnego, ale zawsze razem z chrzestnym katolikiem”. Warto tutaj zaznaczyć, że pod pojęciem chrześcijanin jakiegokolwiek Kościoła wschodniego akatolickiego, to nie tylko wierny prawosławny, ale także wierny należący do Kościoła Asyryjskiego wyznającego doktrynę przededefeską (nestorianie) i wierni należący do Kościołów Orientalnych, wyznających doktrynę przedchalcedońską (monofizyci). Por. U. Nowicka, *Stwierdzenie stanu wolnego wiernych prawosławnych na forum Kościoła katolickiego*, Warszawa 2012, s. 15.

²⁵ Por. *KKKW*, kan. 685 § 3; *KPK 1983*, kan. 874 § 2.

²⁶ Por. *KPK 1983*, kan. 874 § 2.

²⁷ Por. Pontificium Consilium ad Unitatem Christianorum Fovendam, *Directorium oecumenicum noviter compositum* (25.03.1993), n. 98, *AAS* 85(1993) 1079–1080. Papińska Rada do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu*, w: „Communio” 2(80)/1994, n. 98, s. 49.

²⁸ Por. M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 288.

potrzeba pewnych regulacji w tej kwestii, gdyż chrześcijanie tamtych czasów mniej sobie cenili wiarę i żyli w bliskich kontaktach z nieochrzczonymi²⁹.

Gracjan (†1158/1159) poświęcił wiele uwagi kwestii, czy rodzice naturalni mogą być chrzestnymi dla swoich dzieci? Twierdził, że rodzice naturalni nie mogą być chrzestnymi własnych dzieci, w przeciwnym razie poniosą daleko idące konsekwencje prawne³⁰. Przypomniat także znane już od jakiegoś czasu prawo zakazujące mnichom pełnienia obowiązków rodzica chrzestnego podczas obrzędu chrztu³¹.

Święty Tomasz (1225–1274) był zdania, że chrzestnym nie może być naturalny ojciec dziecka, przynajmniej poza wypadkiem konieczności. Argumentuje to tym, że narodzenie duchowe różni się od cielesnego i dlatego do innej karności ma się stosować chrzestny, niż ojciec³².

W myśl postanowień Soboru Trydenckiego, każdy proboszcz był zobowiązany do tego, aby czuwać nad tym, kto będzie chrzestnym w czasie obrzędu chrztu i miał dopuścić tylko takich, których wybiorą rodzice dla swoich dzieci. Innych osób proboszcz nie miał dopuszczać do tej funkcji³³.

Kolejnym dokumentem, w którym jest mowa o wymogach stawianych chrzestnym jest *Katechizm Rzymski* wydany po Soborze Trydenckim. Przypomniano w nim, że funkcji rodziców chrzestnych nie mogą pełnić rodzice naturalni, ponieważ należy uwidocznic różnicę między wychowaniem rodziców naturalnych i chrzestnych. Dalej, tej funkcji nie mogą pełnić niewierni, żydzi i heretycy. Autorzy tego *Katechizmu* kierowali się normą, że z funkcji rodzica chrzestnego należy wykluczyć tych, którzy tej funkcji nie chcą lub nie mogą właściwie wykonać³⁴.

W *Rytuale* Pawła V z 1614 roku znalazły się normy zabraniające udziału w obrzędzie chrztu w roli chrzestnych, nieochrzczonych, heretyków, ekskomunikowanych, obłożonych interdyktem, publicznych przestępców, ukaranych infamią i pozbawionych używania rozumu³⁵.

Kongregacja Świętego Oficjum dnia 14 października 1676 roku udzieliła negatywnej odpowiedzi katolikom z Bośni, w kwestii sprawowania funkcji chrzestnego przez schizmatyka, z którym łączyły ich więzy krwi czy względy przyjacielskie. Także ta odpowiedź była negatywna w sytuacji odwrotnej, gdy schizmatycy prosili na chrzestnych dla swoich dzieci, krewnych bądź przyjaciół katolików³⁶.

Kongregacja Świętego Oficjum w styczniu 1763 roku nie wyraziła zgody misjonarzowi na dopuszczenie heretyków w charakterze chrzestnego w obrzędzie chrztu,

²⁹ Por. c. 102 D IV de cons; F. Wycisk, *Rola wychowawcza rodziców chrzestnych*, „Homo Dei” 29(1960), s. 712.

³⁰ Por. c. 1 C. XX q. 1.

³¹ Por. c. 8 C. XVI q. 1; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 289.

³² Por. Thomae Aquinatis, *Summa Theologica*, pars III, q. 67, a. 8, p. 888.

³³ Por. Sobór Trydencki, *Kanony o reformie małżeństwa*, *Sesja 24, c. 2...*, dz. cyt., s. 725.

³⁴ Por. *Catechismus Romanus*, pars II, cap. 2, n. 29; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 289–290.

³⁵ Por. *Rytuale Pauli V, De sacramento baptismi rite administrando, De patrinis*, p. 18.

³⁶ Por. P. Gasparri, *CIC Fontes*, vol. IV, n. 753, p. 30; tamże, n. 978, p. 251.

ale wyraźnie ma misjonarz oświadczyć takiej osobie, że jego obecność może być tylko obecnością świadka, ale nie chrzestnego³⁷.

W instrukcji przesłanej Arcybiskupowi Korsyki z dnia 3 stycznia 1871 roku Kongregacja św. Oficjum podsumowała swoją dotychczasową naukę i stwierdziła, że heretycy i schizmatycy nie mogą być rodzicami chrzestnymi ani osobiście, ani przez swoich pełnomocników, ani razem z katolikami. Także katolicy nie mogą być chrzestnymi przy chrzcie sprawowanym w obrzędzie akatolickim³⁸.

Normy, które wyżej zostały przedstawione względem heretyków i schizmatyków należy również zastosować względem notorycznych masonów. Taką wskazówkę przekazała Kongregacja Świętego Oficjum w instrukcji do ordynariuszy Brazylii dnia 2 czerwca 1878 roku³⁹.

Funkcji chrzestnego zabraniano pełnić także zakonnikom. Kongregacja Soboru dnia 3 października 1671 roku wydała dekret, w którym nazywa nadużyciem postępowanie zakonników, którzy podejmują rolę chrzestnego przy chrzcie i upoważnia ordynariusza do karania takich zakonników. Proboszcz także ma nie dopuszczać zakonników do udziału w obrzędzie chrztu w charakterze chrzestnych⁴⁰.

Warto w tej kwestii nadmienić także i to, że ten zakaz należy stosować w zwyczajnych warunkach. W sytuacji nadzwyczajnej Kongregacja Obrzędów w piśmie skierowanym do Prefekta Apostolskiego Bengalii Środkowej z 15 lutego 1887 roku dopuszczała taką sytuację, w której mniszka może wziąć udział w obrzędzie chrztu jako chrzestna, jeśli na terenie misyjnym nie ma nikogo, kto mógłby pełnić tę funkcję. W takiej sytuacji nie można chrzczyć zupełnie bez chrzestnego⁴¹.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku mówiąc o chrzestnym jako tym szczególnym świadku chrztu podawał normy dotyczące się ważności i godziwości pełnienia tego urzędu. Ważnie tę funkcję może spełniać osoba ochrzczona, po dojściu do używania rozumu. Ma być wybrana przez chrześniaka lub jego rodziców bądź opiekunów, a w razie ich braku przez szafarza chrztu, ma intencję ten urząd pełnić. Chrzestny ma trzymać chrześniaka do chrztu, lub podczas tego obrzędu go osobiście dotykać, albo przez należycie upoważnionego zastępcę. Tego zadania nie mogą ważnie wykonywać rodzice lub współmałżonek chrześniaka, należący do sekty heretyckiej, schizmatycznej lub ateistycznej. Dalej, nie mogą ważnie pełnić tego zadania ekskomunikowani, obciążeni infamią prawną lub wykluczeni od aktów prawnych, lecz po wyroku skazującym lub stwierdzającym, duchowni deponowani lub degradowani⁴².

Godziwie funkcję chrzestnego spełnia osoba, która rozpoczęła czternasty rok życia. Do pełnienia tego zadania nie wolno dopuścić osoby, która jest ekskomunikowa-

³⁷ Por. P. Gasparri, *CIC Fontes*, vol. IV, n. 812, p. 93.

³⁸ Tamże, n. 1013, p. 317; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 290–291.

³⁹ Por. P. Gasparri, *CIC Fontes*, vol. IV, n. 1056, p. 378.

⁴⁰ Tamże, vol. V, n. 2823, p. 367.

⁴¹ Por. I. Seredi, *CIC Fontes*, vol. VIII, n. 6179, p. 269–270; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 291–292.

⁴² *CIC 1917*, can. 765: „Ut quis sit patrinus, oportet: 1° Sit baptizatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi; 2° Ad nullam pertineat haereticam aut schismaticam sectam, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus aut infamis infamia

na, obłożona infamią prawną lub wykluczona od aktów prawnych, chociażby nie zapadł na taką osobę żaden wyrok, obłożona interdyktem, obciążona infamią faktyczną, osoby, która jest jawnym przestępcą. Nie wolno dopuszczać także osoby zakonnej, nawet nowicjusza, poza wypadkiem konieczności i po uzyskaniu pozwolenia przełożonych. Odnośnie osoby duchownej z wyższymi święczeniami bez wyraźnego pozwolenia własnego ordynariusza nie wolno także dopuścić do pełnienia tej funkcji⁴³.

Gdy chodzi o osoby należące do Kościoła prawosławnego to *Dyrektorium ekumeniczne* (1967) jak również *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* (1975), stwierdza, że takie osoby mogą pełnić funkcję chrzestnego. Muszą być jednak spełnione następujące warunki: życzą sobie tego rodzice dla uzasadnionych powodów, dziecko będzie wychowane w wierze katolickiej i ta wiara będzie zapewniona, na pierwszego chrzestnego zostanie powołany chrzestny katolik (nie ma różnicy czy będzie to mężczyzna czy kobieta), kandydat został ochrzczony w Kościele prawosławnym, ma wyznawać wiarę tego Kościoła i musi mieć ukończone piętnaście lat⁴⁴.

Chrześcijanie należący do innych wspólnot odłączonych, wyznający wiarę tego Kościoła, w którym zostali ochrzczeni, jeżeli rodzice przyjmującego chrzest wyrażą takie życzenie, mogą być dopuszczeni do udziału w liturgii chrztu świętego jako świadkowie, a nie jako chrzestni. Kolejnymi warunkami, aby dana osoba pełniła rolę świadka jest to, że wychowanie dziecka w wierze katolickiej będzie zapewnione, że podczas obrzędu chrztu świadek będzie obecny obok chrzestnego katolika, że taka osoba ma ukończone piętnaście lat⁴⁵.

W *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1983 roku prawodawca zawarł normę, w której podał, że rodzic chrzestny ma spełniać następujące kwalifikacje do pełnienia tej szczególnej funkcji. Osoba taka ma być wybrana przez przyjmującego chrzest

iuris aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus; 3° Nec sit pater vel mater vel coniux baptizandi; 4° Ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro sit designatus; 5° Baptizandum in actu baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis". Por. F. Bączkiewicz, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 2, Opole 1958, s. 13–14.

⁴³ *CIC 1917*, can. 766: „Ut autem quis licite patrinus admittatur, oportet: 1° Decimum quartum suae aetatis annum attigerit, nisi aliud iusta de causa ministro videatur; 2° Non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamis infamia iuris, quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice crimosus vel infamis infamia facti; 3° Fidei rudimenta noverit; 4° In nulla religione sit novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis; 5° In sacris ordinibus non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia". Por. F. Bączkiewicz, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, t. 2..., dz. cyt., s. 14.

⁴⁴ Por. Secretarius ad Christianorum Unitatem Fovendam, *Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re oecumenica promulgata sunt exsequenda, pars prima*, n. 48, *AAS* 59(1967) 588–589; Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* (1975)..., dz. cyt., n. 5.

⁴⁵ Por. Secretarius ad Christianorum Unitatem Fovendam, *Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re oecumenica promulgata sunt exsequenda, pars prima*, n. 57, *AAS* 59(1967) 591; Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* (1975)..., dz. cyt., n. 5; *Wtajemniczenie chrześcijańskie*, nr 10, w: *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, wyd. III, Katowice 1994, s. 12–13.

albo przez jego rodziców lub opiekunów, może też być wybrana przez proboszcza lub szafarza chrztu, gdy nie ma rodziców lub prawnych opiekunów. Ma mieć intencję wypełniania tego zadania. Musi mieć ukończone szesnaście lat, biskup diecezjalny może określić inny wiek. W drodze wyjątku proboszcz lub szafarz kierując się słuszną racją, może także dopuścić osobę, która nie ukończyła szesnastu lat. Musi być katolikiem, który przyjął już sakramenty bierzmowania i Eucharystii oraz prowadzi życie zgodne z wiarą. Nie zaciągnął żadnej kary kanonicznej wymierzonej lub deklarowanej. Wreszcie nie jest ojcem lub matką przyjmującego chrzest⁴⁶.

Gdy chodzi o osoby ochrzczone należące do innej niekatolickiej wspólnoty kościelnej, to takie osoby mogą być dopuszczone obok chrzestnego katolika do pełnienia podczas sprawowania obrzędu chrztu funkcji świadka. Prawodawca kodeksowy nie podaje więcej szczegółów odnośnie kwalifikacji takiej osoby⁴⁷.

W *Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich* z 1990 roku odnośnie wymogów stawianych osobom, które mają być rodzicami chrzestnymi, prawodawca rozróżnia wymogi stawiane do ważności i godziwości wypełniania tego zadania. Gdy chodzi o kwalifikacje wymagane do ważności to muszą być spełnione następujące warunki: osoba taka musi przyjąć sakramenty chrztu, chryzmacji i Eucharystii. Należy do Kościoła katolickiego, choć rodzicem chrzestnym może być ochrzczony należący do niekatolickiej wschodniej wspólnoty kościelnej, ale razem z chrzestnym katolikiem. Musi mieć intencję pełnienia tego zadania. Został wyznaczony przez samego przyjmującego chrzest, albo przez jego rodziców, opiekunów, a gdy ich nie ma to przez szafarza chrztu. Nie jest ojcem, matką bądź małżonkiem przyjmującego chrzest. Taka osoba musi być wolna od ekskomuniki, także mniejszej, suspensy, depozycji i nie została nałożona na nią kara pozbawienia prawa podjęcia funkcji chrzestnego. Odnośnie warunków, których spełnienie jest wymagane do godziwości pełnienia tego zadania to prawodawca podaje, że osoba taka musi mieć ukończony

⁴⁶ *KPK 1983*, kan. 874 § 1: „Do przyjęcia zadania chrzestnego może być dopuszczony ten, kto: 1° został wyznaczony przez przyjmującego chrzest albo przez jego rodziców, albo przez tego, kto ich zastępuje, a gdy tychże nie ma, przez proboszcza lub szafarza chrztu, posiada także wymagane kwalifikacje oraz intencję do wypełniania tego zadania; 2° ukończył szesnaście lat, chyba że biskup diecezjalny określił inny wiek albo proboszcz lub szafarz, kierując się słuszną racją, w drodze wyjątku dopuszcza do chrztu; 3° jest katolikiem, przyjął bierzmowanie, sakrament Najświętszej Eucharystii oraz prowadzi życie zgodne z wiarą i odpowiadające funkcji, jaką ma pełnić; 4° nie zaciągnął żadnej kary kanonicznej, która byłaby mu zgodnie z prawem wymierzona lub deklarowana; 5° nie jest ojcem lub matką przyjmującego chrzest”. Wspomniana już wyżej *Instrukcja Episkopatu Polski o udzielaniu sakramentu chrztu dzieciom* wymagała, aby kandydat na chrzestnego był praktykującym katolikiem, nie dopuszczać do tej funkcji żyjących w związkach niesakramentalnych oraz młodzieży nieuczęszczającej na katechizację. Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* (1975)..., dz. cyt., n. 5; J. Krzywda, *Komentarz do kan. 874*, w: J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III/2, *Uświęcające zadanie Kościoła*, Poznań 2011, s. 61; B. Glinkowski, *Uczestnictwo apostaty przy udzielaniu sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego*, „Prawo i Kościół”, t. 1, 2006, s. 66.

⁴⁷ Por. *KPK 1983*, kan. 874 § 2.

wiek przepisany prawem partykularnym i ma prowadzić życie zgodne z wiarą i odpowiadające funkcji, jaką ma pełnić⁴⁸.

W *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* z 1993 roku jest mowa o tym, że rodzice chrzestni w sensie liturgicznym i prawnym, powinni należeć do Kościoła lub Wspólnoty eklezjalnej, w której chrzest jest sprawowany. Chodzi przede wszystkim o to, że osoby takie biorą na siebie obowiązek chrześcijańskiego wychowania, są przedstawicielami wspólnoty wiary, poręczycielami wiary kandydata i jego pragnienia komunii eklezjalnej. Jednak biorąc pod uwagę fakt wspólnego chrztu, więzy rodzinne, przyjacielskie, osoba należąca do innej Wspólnoty eklezjalnej, może być dopuszczona jako świadek chrztu. Natomiast ze względu na słuszne powody osoba należąca do wschodniego Kościoła prawosławnego może być dopuszczona do funkcji chrzestnego. W obu tych przypadkach wspomniane osoby muszą występować obok chrzestnego katolika, musi być zabezpieczona edukacja ochrzczonego i trzeba mieć wiedzę o tym, że dany chrzestny lub świadek nadaje się do tej roli⁴⁹.

ZADANIA ORAZ OBOWIĄZKI RODZICA CHRZESTNEGO I ŚWIADKA CHRZTU

Mówiąc o zadaniach jak również o obowiązkach rodzica chrzestnego i świadka chrztu należy pamiętać o rozróżnieniu na świadka wiary, jakim bez wątpienia są rodzice chrzestni i na świadka, którego głównym zadaniem jest potwierdzić pod przysięgą fakt przyjęcia chrztu. Dlatego zadania i obowiązki tych osób zostaną omówione pod tym właśnie kątem.

Dla Wielkiego Ojca Kościoła, jakim bez wątpienia był św. Augustyn (354–430), zadaniem, jakie powinni realizować rodzice chrzestni względem tych, których podawali do chrztu, jest uczyć ochrzczonego czystości, sprawiedliwości i miłości. Oprócz tego mają ich uczyć wyznania wiary i modlitwy pańskiej⁵⁰.

Według Pseudo Dionizego Areopagity, instytucja rodziców chrzestnych została powołana przez Apostołów. Osobom tym rodzice naturalni powierzali swoje dziecko, aby kształcić je w sprawach Bożych. Chrzestny trzymając dziecko do chrztu ma złożyć wobec biskupa zobowiązanie, że będzie uczył je prawd o Bogu po osiągnię-

⁴⁸ *KKKW*, kan. 685 § 1: „Ważnie może podjąć obowiązki chrzestnego ten, kto: 1° przyjął sakramenty chrztu, chryzmacji i Eucharystii; 2° należy do Kościoła katolickiego, z zachowaniem § 3; 3° posiada intencję pełnienia tego zadania; 4° jest wyznaczony przez samego przyjmującego chrzest albo przez jego rodziców lub opiekunów, albo, jeśli ich nie ma, przez szafarza chrztu; 5° nie jest ojcem, matką lub małżonkiem przyjmującego chrzest; 6° jest wolny od ekskomuniki, także mniejszej, suspensy, depozycji i nie został ukarany pozbawieniem prawa podjęcia funkcji chrzestnego. § 2: Do godziwego podjęcia funkcji chrzestnego należy ponadto ukończyć wiek przepisany prawem partykularnym i prowadzić życie zgodne z wiarą i odpowiadające funkcji, jaką ma się pełnić”.

⁴⁹ Por. Pontificium Consilium ad Unitatem Christianorum Fovendam, *Directorium oecumenicum noviter compositum* (25.03.1993), n. 98, *AAS* 85(1993) 1079–1080. Papieska Rada do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu*, w: „Communio” 2(80)/1994, n. 98, s. 49.

⁵⁰ Por. c. 105 D. IV de cons.

ciu przez nie wieku używania rozumu. Ma przekonywać słowem i przykładem, aby wyrzekło się złego i ma postępować zgonie z wolą Bożą⁵¹.

Z wielu wypowiedzi Ojców Kościoła na temat obowiązków, jakie chrzestny ma względem katechumena i ochrzczonego można podać następujące: obowiązkiem ojca chrzestnego jest bycie świadkiem-poręczycielem i ojcem-przewodnikiem. Jako świadek Chrystusa bierze udział w codziennym życiu ludzi dobrej woli, poszukujących Boga, jak i w czasie trwania ich katechumenatu. Nowo nawróceni muszą mieć przed oczami Ewangelię, którą żyją ludzie tacy sami jak oni, oraz posiadać przekonanie, że Kościół jest źródłem łask. Obowiązkiem chrzestnego jest wprowadzenie swego chrzestnego syna do owczarni Bożej. Ma to na celu zapoznanie z prawami i obyczajami tego ludu, którego stanie się członkiem⁵².

Chrzestni nie tylko mają podejmować niemowlęta z wody, gdy zostaną ochrzczone, nie tylko ich funkcja ma się ograniczać do ceremonii chrztu, ale są prawdziwymi poręczycielami ochrzczonego przed Bogiem. Prawdę tę mocno podkreślił Synod w Celchyt z 787 roku⁵³.

Kolejnym obowiązkiem chrzestnych jest bycie nauczycielem dla tych, których podają do chrztu. Przedmiotem nauczania są sprawy wiary. Rodzice naturalni mają wychowywać swoje dziecko, dlatego, że je zrodzili, a chrzestni dlatego, że dali rękojmię⁵⁴.

Gracjan (†1158/1159) w *Dekrecie* wskazuje, że podający do chrztu powinni uczyć ochrzczonego modlitwy i praktyki chrześcijańskiego życia⁵⁵. Święty Tomasz z Akwinu (1225–1274) także jest zdania, że chrzestny zobowiązuje się do tego, że będzie nauczycielem, więc powinien się troszczyć o wychowanie ochrzczonego, jeśli zachodzi taka konieczność. Taka potrzeba zachodzi wtedy, gdy ochrzczonego wychowywany jest w domu nieochrzczonego, natomiast takiej potrzeby nie ma, gdy wychowaniem chrześcijańskim zajmują się rodzice dziecka⁵⁶.

Warto przy okazji omawiania obowiązków chrzestnych wspomnieć o tym, że zdarzały się przypadki pełnienia roli chrzestnego w sposób niedbały. A trzeba pamiętać, że kto się podjął obowiązku nauczyciela i poręczyciela, powinien dopełnić tego zobowiązania. Taką wskazówkę podają autorzy potrydenckiego *Katechizmu Rzymskiego*⁵⁷.

W *Kodeksie Pio-benedyktyńskim* prawodawca podaje, że obowiązkiem chrzestnych jest stała opieka nad duchowym dzieckiem i stała troska odnośnie chrześcijań-

⁵¹ Por. S. Dionysius Areopagita, *De ecclesiastica hierarchia*, cap. VII, § 11: PL 3, 567;

⁵² Por. M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 298.

⁵³ Por. Cap. 2: I. D. Mansi, t. XII, col. 940.

⁵⁴ Por. *Capitula Lotharii*, an. 826, cap. 16: PL 97, 487.

⁵⁵ Por. c. 105 D. IV de cons.

⁵⁶ Por. Thomae Aquinatis, *Summa Theologica*, pars III, q. 67, a. 8, p. 888.

⁵⁷ Por. *Catechismus Romanus*, pars II, *De baptismi sacramento*, n. 29; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 300.

skiego wychowania. Chodzi o to, że takie dziecko ma być przez całe życie takim, jak przyrzekli podczas chrztu jego rodzice chrzestni⁵⁸.

W *Instrukcji* Kongregacji Sakramentów z 25 listopada 1925 roku znalazła się uwaga, że obowiązkiem chrzestnych jest religijne nauczanie tych, których podawali do chrztu. Kongregacja wyraża ubolewanie z powodu nie zawsze poważnego i sumiennego wypełniania obowiązków przez chrzestnych⁵⁹.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku wymienia następujące zadania i obowiązki chrzestnych. Ma dorosłemu towarzyszyć w chrześcijańskim wtajemniczeniu. Dziecko wraz z rodzicami przedstawia do chrztu. Pomaga ochrzczoneму prowadzić życie chrześcijańskie odpowiadające temu sakramentowi. Ma pomagać ochrzczonemu wypełniać obowiązki płynące z przyjętego sakramentu chrztu⁶⁰.

W *Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich* z 1990 roku także znalazła się identyczna norma znana już z *Kodeksu* promulgowanego przez Jana Pawła II mówiąca o obowiązkach chrzestnych. Dla przyjmującego chrzest, który wyrósł z wieku dziecięcego, chrzestny ma towarzyszyć w chrześcijańskim wtajemniczeniu. W odniesieniu do dziecka, przedstawić je do chrztu, dokładać starań, aby ochrzczony prowadził życie chrześcijańskie i wiernie wypełniał obowiązki płynące z przyjętego sakramentu⁶¹.

Po omówieniu zadań i obowiązków, jakie spoczywają na osobie, która ma pełnić rolę chrzestnego, przedstawione zostanie główne zadanie świadka chrztu, jakim jest zaświadczenie o fakcie przyjętego chrztu na przykładzie norm zawartych w *Kodeksach*.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku stwierdza, że o fakcie przyjęcia chrztu, jeśli to nikomu nie przynosi szkody, wystarczy zeznanie jednego wiarygodnego świadka, albo zaprzysiężone zeznanie ochrzczonego, który przyjął chrzest jako dorosły⁶². Wiarygodny świadek to ten, którego nie podejrzewa się o nieszczerłość. Swoje zeznanie o przyjętym chrzcie przez kogoś, powinien potwierdzić złożeniem przysięgi. Gdy chodzi o dojrzały wiek przy przyjmowaniu chrztu, to przyjmuje się, że ochrzczony ma już używanie rozumu. Gdy jest mowa o tym, że o fakcie udzie-

⁵⁸ *CIC 1917*, can. 769: „Patrinorum est, ex suscepto munere, spiritualement filium perpetuo sibi commendatum habere, atque in iis quae ad christianae vitae institutionem spectant, curare diligenter ut ille talem in tota vita se praebeat, qualem futurum esse sollempni caeremonia sponponderunt”.

⁵⁹ Por. *Sacra Congregatione de Disciplina Sacramentorum, Instructio* (25.11.1925), *AAS* 18 (1926) 47; M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 301.

⁶⁰ *KPK 1983*, kan. 872: „Przyjmujący chrzest powinien mieć, jeśli to możliwe, chrzestnego. Ma on dorosłemu towarzyszyć w chrześcijańskim wtajemniczeniu, a dziecko wraz z rodzicami przedstawiać do chrztu oraz pomagać, żeby ochrzczony prowadził życie chrześcijańskie odpowiadające przyjętemu sakramentowi i wypełniał wiernie związane z nim obowiązki”. Por. J. Krzywda, *Komentarz do kan. 872*, w: J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III/2..., dz. cyt., s. 59.

⁶¹ *KKKW 1990*, kan. 684 § 2: „Do obowiązków chrzestnego, wynikających z podjętego zadania, należy w odniesieniu do przyjmującego chrzest po wyjściu z wieku dziecięcego – towarzyszyć mu w chrześcijańskim wtajemniczeniu, a w odniesieniu do dziecka – przedstawić je do chrztu oraz dołożyć starań, aby ochrzczony prowadził życie chrześcijańskie odpowiadające przyjętemu sakramentowi i wiernie wypełniał związane z nim obowiązki”.

⁶² *CIC 1917*, can. 779: „Ad collatum baptismum comprobandum, si nemini fiat praecudicium, satis est unus testis omni exceptione maior, vel ipsius baptizati iusiurandum, si ipse in adulta aetate baptismum receperit”.

lonego chrztu wystarczy zeznanie jednego wiarygodnego świadka, jeżeli to nikomu nie przynosi szkody, to trzeba rozumieć, że taka szkoda może wynikać między innymi wtedy, gdy strona procesowa domaga się stwierdzenia nieważności małżeństwa na podstawie tego, że jedno z małżonków nie jest ochrzczone. W takim przypadku nie wystarczy świadectwo jednego świadka, ale potrzeba zaprzysiężonego i wiarygodnego zeznania dwóch świadków dla udowodnienia chrztu osoby, która rzekomo ma być nieochrzczone⁶³.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku również wyraził troskę dotyczącą wymogu sporządzenia właściwej dokumentacji o udzieleniu chrztu. Ta troska poddyktowana jest wieloma racjami. Szafarz chrztu powinien zatroszczyć się, jeśli nie ma chrzestnego, aby był przynajmniej jeden świadek, który będzie mógł potwierdzić fakt udzielenia chrztu. Świadkiem może być tylko osoba zdolna do pełnienia tego zadania⁶⁴. Do udowodnienia przyjęcia sakramentu chrztu, jeśli to nie przynosi nikomu szkody, wystarczy oświadczenie jednego wiarygodnego świadka, bądź samego ochrzczonego, jeśli przyjął chrzest jako dorosły. Sformułowanie, „jeśli to nie przynosi nikomu szkody”, należy rozumieć, że w przypadku procesu, gdy jedna strona domaga się orzeczenia nieważności małżeństwa na podstawie tego, że jedno z małżonków nie zostało ochrzczone, wtedy wymaga się świadectwa złożonego przez dwóch wiarygodnych świadków, bądź jednego kwalifikowanego świadka⁶⁵. Proboszcz miejsca udzielenia chrztu powinien bezzwłocznie dokonać zapisu w księdze chrztu. Zapis ten ma zawierać: dane ochrzczonego, szafarza, rodziców, chrzestnych, świadków, jeśli występują, miejsce i data urodzenia. Gdy dziecko jest zrodzone z matki niezamężnej, należy wpisać nazwisko matki, gdy fakt macierzyństwa jest publicznie stwierdzony, albo sama prosi z własnej woli na piśmie lub w obecności dwóch świadków. Dane ojca także należy wpisać, jeśli jego ojcostwo potwierdza jakiś dokument publiczny, lub złożenie zeznania przez niego w obecności proboszcza i dwóch świadków⁶⁶.

Należy również nadmienić, że w *Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich* z 1990 roku znalazły miejsce przepisy, które są także umieszczone w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1983 roku dotyczące obecności świadka przy obrzędzie udzielanego chrztu, gdy nie ma chrzestnego. Osoba świadka jest potrzebna w tym

⁶³ Por. M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych...*, dz. cyt., s. 347.

⁶⁴ *KPK 1983*, kan. 875: „Udzielający chrztu powinien zatroszczyć się, jeśli nie ma chrzestnego, by był obecny przynajmniej jeden świadek, który by mógł potwierdzić udzielenie chrztu”.

⁶⁵ *KPK 1983*, kan. 1573: „Zeznanie jednego świadka nie może mieć pełnej mocy dowodowej, chyba że chodzi o świadka kwalifikowanego, który zeznaje o sprawach dokonanych z urzędu, albo okoliczności rzeczy lub osób sugerują inaczej”. Por. J. Krzywda, *Komentarz do kan. 875 i 876*, w: J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III/2..., dz. cyt., s. 62–63.

⁶⁶ *KPK 1983*, kan. 877 § 1: „Proboszcz miejsca, gdzie udzielono chrztu, powinien bezzwłocznie i dokładnie zapisać w księdze ochrzczonego nazwisko ochrzczonego, czyniąc wzmiankę o szafarzu, rodzicach, chrzestnych, o świadkach, jeśli występują”; kan. 877 § 2: „Jeśli chodzi o dziecko zrodzone z matki niezamężnej, należy wpisać nazwisko matki, jeśli fakt jej macierzyństwa jest publicznie stwierdzony albo ona sama z własnej woli prosi o to na piśmie lub wobec dwóch świadków. Należy wpisać także nazwisko ojca, jeśli jego ojcostwo potwierdza jakiś dokument publiczny albo oświadczenie złożone przez niego wobec proboszcza i dwóch świadków”.

przypadku do tego, żeby zaświadczyć o tym wydarzeniu⁶⁷. Dalej jest mowa o dokonany zapisie, jaki zobowiązany jest dokonać proboszcz w specjalnej księdze. Zapis ten powinien zawierać następujące dane: o ochrzczone, rodzicach, chrzestnych, świadkach, jeśli są, szafarzu sakramentu, dacie i miejscu udzielenia chrztu⁶⁸. Wreszcie, gdy chodzi o dziecko zrodzone z matki niezamężnej, to jej dane, jak również dane ojca dziecka, należy zapisać, gdy fakt macierzyństwa lub ojcostwa jest publicznie stwierdzony, lub sami proszą o to w obecności dwóch świadków⁶⁹. Do udowodnienia chrztu wystarczy zeznanie jednego wiarygodnego świadka, jeśli to nikomu nie przynosi szkody lub samego ochrzczonego, jeśli przyjmował go po wyjściu z wieku dziecięcego⁷⁰.

ZAKOŃCZENIE

W tradycji katolickiej chrzest zajmuje wyjątkowe miejsce. Ta wyjątkowość wynika z faktu, że ten sakrament jest udzielany na wyraźne polecenie Jezusa Chrystusa (Mt 28,19), ale także z faktu, że jest pierwszym sakramentem, najpełniej wprowadzającym człowieka do wspólnoty Kościoła, uzdalniającym go do pełnego i owocnego przyjmowania innych sakramentów. Należy podkreślić, że zawsze dokonuje się to we wspólnocie, którego reprezentantami są chociażby rodzic chrzestny i świadek chrztu. W opracowaniu tym zostało przedstawione stanowisko prawodawcy kościelnego dotyczące funkcji rodzica chrzestnego i świadka chrztu, ich powołania, kwalifikacji, zadań i obowiązków.

THE GOD-PARENT AND BAPTISM WITNESS IN THE LIGHT OF CHURCH LEGISLATION

SUMMARY

In the article the code legislator position has been presented concerning the person of the God-parent and baptism witness. The institution of the God-parent and baptism witness has been described first in its historical aspect. Information on that subject are comprised in such works as: *Gratian decree*, Boniface VIII *Liber Sextus*, the teaching of Trent church council, *Canonical Law Code* of 1917, teaching of Vatican II church council, Church liturgical books, *Canonical Law Code* of 1983, the *Eastern Churches Canonical Codes* of 1990.

The code legislator demanded certain qualifications from the persons fulfilling these functions e.g.: appropriate age, to be baptized and be a believer, be a member of the Catholic Church or ecclesial community. These persons also had to fulfill certain tasks. The God Par-

⁶⁷ Por. *KKKW*, kan. 688; *KPK 1983*, kan. 875.

⁶⁸ Por. *KKKW*, kan. 689 § 1; *KPK 1983*, kan. 877 § 1.

⁶⁹ Por. *KKKW*, kan. 689 § 2; *KPK 1983*, kan. 877 § 2.

⁷⁰ Por. *KKKW*, kan. 691; *KPK 1983*, kan. 878.

ent who presented the child for baptism was to take care of the baptized child to lead a Christian way of life. The Baptism witness could be a baptized person belonging to a non-catholic ecclesial community together with a Catholic Godfather. A person belonging to an Orthodox Church could be a God parent together with a Catholic Godfather. The main task of the witnesses is to give evidence of arisen incident. The same task is also borne upon the baptism witness if the fact of accepting the sacrament needs to be proved.

In this analysis one can see an enormous care of the Church that the function of the God parent and Baptism witness is fulfilled by appropriate persons predisposed to this. Discussing the care of Church one should remember that this action and care is visible any time during the lifetime of this particular community.

TAUFPATE/-PATIN UND ZEUGEN DER TAUFE IM LICHT DER KIRCHLICHEN GESETZGEBUNG

ZUSAMMENFASSUNG

Im Artikel wird der Standpunkt des Gesetzgebers in Bezug auf den Taufpaten / die Taufpatin und auf Zeugen der Taufe behandelt. Die Institution der Paten und Zeugen der Taufe wird erstmals in einem historischen Aspekt gesehen. Die Quellen findet man im *Decretum Gratiani*, im *Liber Sextus* Bonifaz VIII, im Konzil von Trient, im *Kodex des kanonischen Rechts* von 1917, im Zweiten Vaticanische Konzil, in den liturgischen Bücher der Kirche, im *Kodex des kanonischen Rechts* von 1983 sowie im *Kanonenkodex der orientalischen Kirchen* von 1990.

Der Gesetzgeber des Kodexes hat von Taufpersonen bestimmte Qualifikationen gefordert, z. b. ein bestimmtes Alter zu haben, getauft und gläubig zu sein, ein gutes Vorbild im Leben zu präsentieren, der katholische Kirche oder kirchlichen Gemeinschaft anzugehören. Diese Menschen hatten bestimmte Aufgaben zu erfüllen. Die Paten, die das Kind zur Taufe vorgestellt hatten, sollten alles zu tun, damit Getaufte ein christliches Leben führt. Ein Zeuge der Taufe konnte eine getaufte Person, die zu einer nichtkatholischen kirchlichen Gemeinschaft gehörte, zusammen mit dem katholischen Paten sein. Die Hauptaufgabe der Zeugen ist die Bezeugung über die Spendung des Sakramentes. Eine solche Aufgabe obliegt dem Zeugen der Taufe, falls man den Empfang dieses Sakramentes nachweisen soll.

In dieser Studie kann man eine große Sorge um die Kirche erkennen, dass die Funktion der Paten und Zeugen der Taufe durch kompetente und dazu geeignete Personen ausgeübt wird. Wenn man über die Sorge der Kirche spricht, muss daran erinnert werden, dass dieses Handeln und die Sorge in jedem Lebensmoment dieser besonderen Gemeinschaft deutlich ist.